Paragi Beáta

Izraeli választások, 2015
Véget ért a Netanjahu-éra? Vagy folytatódik?

Úgy tűnik, folytatódik.[1] Az izraeli lakosság az államalapítás óta 20. alkalommal járult az urnákhoz 2015. március 17-én, hogy megválassza a Knesszetben ülő képviselőket, illetve közvetve a miniszterelnököt. Miközben az exit poll eredmények a választásokat megelőző pénteken közzétett várakozásokhoz képest nagy meglepetést jelentettek, az előzetes – de már megbízhatónak tekinthető – hivatalos adatok legalább annyi ember számára okoztak kisebb sokkot, mint amennyien szívből örültek neki.

Ha leadtad szavazatod, minél több embernek mondd el, hogy szavaztál – szól a választási útmutatókban megfogalmazott tanács – *és hogy ők is tegyék ezt meg. Szavazz arra a pártra, amelyik a legszimpatikusabb, szavazz arra, amelyiknek a programja legtávolabb esik attól, amelynek programja legkevésbé tetszik. A lényeg, hogy szavazz.* Izrael, illetve az izraeli társadalom – majdnem 5,9 millió szavazásra jogosult – büszke demokratikus mivoltára, arra, hogy az izraeli személyazonossági okmánnyal rendelkezőknek nemcsak joga szavazni, de élnek is ezzel. A választási részvétel, még ha csökkent is az utóbbi években, még mindig kiemelkedőnek mondható nemzetközi összehasonlításban. Előzetes adatok alapján a részvétel (közel 72%) utoljára 1999-ben volt hasonlóan magas és nemcsak a zsidóság körében: az izraeli arabok 67-68 százaléka szavazott (2013-ban csupán 54%).

A 2015-ös választási kampány mindössze pár hónapig tartott, de így is bővelkedett váratlan (új pártok alakultak Netanjahu legyőzése, illetve a szavazatok koncentrálása érdekében) és kevésbé váratlan fejleményekben (ilyen volt a kampány durva hangvétele, az ellentétes nézeteket vallók verbális megbélyegzése[2]). Sokak szerint a kampány éppúgy, mint maga a szavazás kevésbé a pártok versengése, mint inkább két ellentétes világnézet, ha úgy tetszik, két 'tábor' összecsapása volt. Egyrész azoké, akik számára Izrael változatos biztonsági megfontolásai (iráni nukleáris fejlesztések, palesztin állam létrehozásának kérdése, a megszállt területeken élő telepesek helyzete[3]) mindennél fontosabbak (a jelenlegi kormánykoalíciót vezető Netanjahu,[4] illetve hívei, kb. a 'nemzeti tábor' szavazói). Másrészt azoké, akik szerint a hétköznapokban érzékelhető szociális problémák (a jövedelmi egyenlőtlenségek, szegénység, főleg a gyermekszegénység aggasztó mértéke, illetve relative magas fogyasztói- és ingatlanárak)[5]

[1] A izraeli választási bizottság honlapja: http://www.votes20.gov.il/

[2] Ennek jó példája volt, hogy Netanjahu és körei a Cionista Tábor vezetőit Jichak Hercogot, Livnit és potenciális szavazókat egyszerre titulálták 'baloldalinak' és 'anticionistának' – vagyis Izrael jövőjére nézve veszélyesnek – miközben egyikükön sem lehet számon kérni (például) a Hamász elleni gázai katonai műveletek következetes támogatásának hiányát, sőt. Miközben a 'baloldali' cimke mellé inkább csak ártatlan, naiv, tudatlan jelzők illeszthetők (amennyiben a baloldali szavazó Izrael érdekeivel szemben az arabok, palesztinok érdekeit helyezi előtérbe), addig az 'anticionista' bélyeg Izrael (nemcsak Netanjahu, de az átlag választópolgár) számára veszélyes ellenség képét idézi.

[3] Izrael biztonsági megfontolásai kapcsán lásd Paragi Beáta (2009): Biztonsági percepciók Izraelben. *Nemzet és Biztonság* 2009/7., elérhető *Grotius online*-on keresztül is*:* http://www.grotius.hu/doc/pub/IDMRXP/2010_73_paragi_beata_biztonsagi_percepciok_izraelben.pdf

[4] Portréját magyar nyelven lásd: http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=XKJTOA

[5] Lásd például Mazal Muallem (2015): Netanyahu ignored socio-economic issues. *Al-Monitor*, 2015. március 16., vagy Paul Krugman (2015) Israel's Guilded Age. *The New York Times*, 2015. március 16.

megoldása kell, hogy legyen az elsődleges (vagyis a baloldali ellenzéki pártok,[6] beleértve a 'cionista tábor' szavazóit is). Netanjahu erős, ám megosztó személyiségének köszönhetően a választás nem kis mértékben róla is szólt: ő-e az a miniszterelnök, aki a nemzetközi porondon legjobban képviseli Izrael érdekeit, vagy sem. Sokak szerint, ha két lista lett volna, vagyis külön lehetett volna szavazni a miniszterelnökre, illetve a pártokra (képviselőkre), az előbbit Netanjahu nyerte volna, az utóbbit a baloldali ellenzék. De egy lista volt, és Netanjahu Likudja nyert.

A társadalmi polarizáltság magyarázata a hagyományosan inkább baloldali, liberális izraeli társadalom fokozatos – kb. tizenöt éve tartó, a Gázai övezet elleni nagyobb katonai műveletek (2008–2009, 2012, 2014) után mérhetően felerősödő – jobbratolódásában, és egy egyre jelentősebb (vallásos, nacionalista) kisebbség radikalizálódásában keresendő. Elsősorban abban, hogy alig van szavazó, aki nyíltan vagy titkon ne az 'Izrael biztonsága mindenekfölött' szemüvegen keresztül tekintene a választásokra, illetve ne hinné, hogy a szomszédos arab államok legfeljebb az erő nyelvén értenek (ha egyáltalán). Ez magyarázza a palesztin területeken élőkkel szembeni egyre keményebb, és egyre közönyösebb fellépést, a Gázai övezet elleni hadműveletek széles körű támogatottságát, a palesztin (arab) ellenreakciókat, az erőszak ördögi körét, illetve a tárgyalások zátonyra futását. Vannak elemzők, akik szerint Netanjahu és a hozzá hasonló jobboldali politikusok (Naftali Benett, Avigdor Lieberman) népszerűsége inkább következménye a társadalmi-politikai változásoknak, mint oka. Machiavelli, illetve a tömegek manipulálhatóságában hívők számára ez azért nem lenne annyira evidens.

Akárhogy is, miközben néhány évvel ezelőtt még az izraeliek 12-15 százaléka tekintett magára kimondottan baloldaliként (nem beszélve történelmi távlatokról[7]), addig jelenleg alig 10 százalékuk. Izrael azon kevés országok közé tartozik, ahol a jobboldal szavazótábora szélesebb, mint a baloldali és középre szavazóké összesen.[8]

A 2015-ös választásokon mintegy tíz(enegy) párt indult eséllyel a 120 képviselői helyért. Egyiküknek sem jósoltak 25-26 helynél többet, és csupán öt pártnak mértek a közvéleménykutatók legalább tíz képviselői helyet.[9] Az utolsó, március 13-án publikált előrejelzések szerint a jobboldali Likud (Netanjahuval az élen), illetve az újonnan alakult Cionista Tábor (Hercog, illetve Livni vezetésével) fej-fej mellett haladt. Sokáig mindkét pártnak legalább 20-21 helyet jósoltak, ám a vezetést (mintegy négy-öt hellyel) a választások előtti héten átvette a Cionista Tábor. A 3-5. helyre várt három párt – Közös (arab) Lista (Ajman Uda vezetésével[10]), Van Jövő (Jes Atid, Jair Lapid vezetésével), illetve A zsidó otthon (Habajt HaJehudi, Benett vezetésével) – egyaránt 10-13 helyre számított. A többi párt (Kulanu, Sasz, Ortodox Tora Judaizmus, Izrael, a mi otthonunk, Meretz, Jahad) minimum négy, maximum kilenc helyre volt esélyes.

---

[6] A Cionista Táborról készült összefoglalót, Hercog és Livni portréját lásd az alábbi linkeken: http://www.grotius.hu/doc/pub/VKYDWO/2015-03-09_hercog-jicak.pdf (Hercog), http://www.grotius.hu/doc/pub/XKJTOA/2015-03-09_livni-cipi.pdf (Livni), http://www.grotius.hu/doc/pub/RKNWDK/2015-03-11_paragi-beata_az-izraeli-valasztasok-uj-szereploi.pdf ('Az izraeli választások új szereplői, 2015').

[7] Az izraeli baloldali hagyományokról lásd pl. Dan Leon (ed): *Who's Left in Israel?: Radical Political Alternatives for the Future of Israel.* Sussex Academic Press, 2004. Az izraeli belpolitikát ismerők, illetve angolul tudók számára a címben rejlő kérdés nagyon beszédes.

[8] Legalábbis a Tel Avivi Egyetem professzora, Camil Fuchs szerint, aki statisztikusként több hírcsatorna munkáját segíti. Ryan Jones: „Pollster: Netanyahu Could Lose This Election' *Israel Today*, 2014. december 14. http://www.israeltoday.co.il/NewsItem/tabid/178/nid/25641/Default.aspx.

[9] A választásokkal kapcsolatos minden jelentős izraeli hírportálnak volt külön oldala, angolul is (lásd online). A választási előrejelzések jó elemzését adja (angolul) Jeremy Saltan blogja: http://knessetjeremy.com/, illetve a különböző intézetek által mért közvéleménykutatási adatok naprakész összehasonlítását adja a Wikipedia cikke: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Israeli_legislative_election,_2015

[10] Portréját magyar nyelven lásd: http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=APIBCM

A Cionista Tábor – látszólag Likudét is meghaladó – népszerűsége nem kis mértékben annak volt köszönhető, hogy Netanjahu az előző években túl sokan nem tett annak érdekében, hogy a közvéleményt foglalkoztató belső problémákat (lásd fentebb), megoldják. Ami azt illeti, ugyanez elmondható a külpolitikai mérleg kapcsán is. A nemzetközi téren való érezhető elszigetelődés, az EU-vezetésével, illetve az Obama-vezette amerikai kormánnyal való egyaránt hűvös viszony,[11] a palesztin kérdés megoldásának halogatásával elvesztegetett évek legfeljebb azon izraeliek számára minősülnek 'teljesítménynek', akik nem gondolkodnak tágabb, globális összefüggésekben. Miután azonban a társadalom nagy része meglehetősen szorosan kapcsolódik a nyugati valósághoz,[12] az előrelépés, illetve perspektívák hiánya, a sorozatos kudarcélmények egyaránt hozzájárultak nemcsak az Izraelből történő (zsidó) kivándorlás/elköltözés jelenségéhez, de az otthon maradók esetében a változás igényének megerősödéséhez. A választások napján (március 17-én), az eredményeket még nem ismerve ez a két forgatókönyv[13] tűnt a legesélyesebbnek:

(a) koalíció Hercog vezetésével (zárójelben a várható képviselői helyek száma), vagyis összesen 63 Knesszet-hely az alábbi megoszlásban: Cionista Tábor (25), Közös (arab) Lista (12), Van Jövő, Jes Atid (12), Kulanu (9), Meretz (5);

(b) koalíció Netanjahu vezetésével (zárójelben a várható képviselői helyek száma), vagyis összesen 66 Knesszet-hely az alábbi megoszlásban: Likud (22), a Zsidó Otthon (12), Kulanu (9), Sasz (7), Egyesült Tóra (UTJ) (7), Izrael, a mi otthonunk (5), Együtt/Jahad (4);

(c) nagykoalíció a Likud és a Cionista Tábor részvételével.[14]

Azok, akik szerint Bibinek mindenképpen mennie kellett volna, nagy reményeket fűznek nemcsak a szociális problémák, de a palesztin kérdés megoldhatóságához, illetve Izrael nemzetközi renoméjának helyreállításához egyaránt.

Annak, hogy Netanjahu érezte a veszélyt, kétségtelen jele volt, hogy (a választások előtt 8-10 nappal osztogatott szórólapok szerint) elhatárolódott a palesztin állam megteremtése melletti korábbi állásfoglalásától.[15] Míg a miniszterelnöki hivatal cáfolta, hogy a hivatalos álláspontban változás következett volna be, Netanjahu még a választásokat megelőző hétvégén is számtalanszor elismételte, hogy

[11] Netanjahu legutóbbi akciója kapcsán lásd Paragi Beáta, Netanjahu Washingtonban (2015. március 3.). Grotius online, http://www.grotius.hu/doc/pub/WHNEQV/2015-03-03_paragi-beata_netanjahu-washingtonban.pdf

[12] A kettős állampolgárok magas számától kezdve, az EU-val folytatott kiterjedt K+F együttműködést, az idegen nyelveket beszélők számát éppúgy lehetne sorolni, mint a Neighbourhood Barometer 2012 és 2014 között zajlott felmérését, amely szerint a deli szomszédságban Izrael az az ország, amelynek közvéleménye legmagasabb arányban (70-75%) ért egyet az állítással, miszerint az EU-val közös értékek lehetővé teszik az együttműködést, bővebben lásd: http://euneighbourhood.eu/

[13] Forrás: http://knessetjeremy.com/2015/03/17/2015-knesset-jeremy-election-phase-2-prediction-analysis/

[14] Ez inkább csak elméleti opció, de Reuven Rivlin államfő Haaretznek adott interjúját idézve nem zárható teljesen ki, hogy megpróbálkoznak vele: *'I am convinced that only a unity government can prevent the rapid disintegration of Israel's democracy and new elections in the near future.'*

[15] Lásd a Bar Ilan Egyetemen 2009-ben elmondott beszédét: *„(...) I appeal to you, our Palestinian neighbors, and to the leadership of the Palestinian Authority. Let us begin peace negotiations immediately without prior conditions. Israel is committed to international agreements, and expects all sides to fulfill their obligations. I say to the Palestinians: We want to live with you in peace, quiet, and good neighborly relations. We want our children and your children to know war no more. (…) There are two free peoples living side by side in this small land, with good neighborly relations and mutual respect, each with its flag, anthem and government, with neither one threatening its neighbor's security and existence. (…) if the Palestinians recognize Israel as the Jewish state, we are ready to agree to a real peace agreement, a demilitarized Palestinian state side by side with the Jewish state"*. Tel Aviv, 2009. június 14., a teljes beszéd elolvasható: http://www.haaretz.com/news/full-text-of-netanyahu-s-foreign-policy-speech-at-bar-ilan-1.277922

amennyiben ő nyer, nem lesz palesztin állam. Ez ugyanis – és úgy, tűnik, ez volt az egyik érv, amelyik hatott a jobboldali választókra – egyben az ISIS és a térségbeli militáns iszlám gyomorfelforgató módszereinek palesztin területekre való beszivárgását jelenté, amelynek bekövetkeztét Izrael nem kockáztathatja. Másik, a jobboldali szavazókat vélhetően az utolsó pillanatban mobilizáló megnyilvánulása a választások délelőttjén hangzott el, amennyiben az arab választók időarányosan magas részvételi adataival, és annak várható következményeivel ijesztgetett. *Fortélyos félelem igazgat, nem csalóka remény.*[16] Márpedig – Hani Zubeida izraeli politikai elemző szavaival élve – a jobboldali szavazók egyhez nagyon értenek: veszélyt érezve cselekedni, vagyis egységesen szavazni.

Az előzetes eredmények[17] – vagyis a szavazatok összeszámlálását követően, illetve az exit poll mérések – szerint végül az alábbiak szerint alakul(t) a mezőny (a szürke mezőben lévő pártok a lehetséges koalíciós partnereket jelzik; feltételek nélkül egyik sem fog csatlakozni):[18]

Exit pollok (kedd éjjel) és előzetes eredmények (szerda)	**Likud**	**Cionista Tábor**	**Közös (arab) Lista**	**Van Jövő**	**Kulanu**	**A zsidó otthon**	**Sasz**	**Egyesült Tóra (UTJ)**	**Meretz**	**Izrael, a mi otthonunk**
	Benjamin Netanjahu	Jichak Hercog és Cipi Livni	Uda Ajman	Jair Lapid	Mose Kalon	Naftali Benett	Arje Deri	Jakov Litzman	Zahava Gal-On	Avigdor Lieberman
Channel 2	28	27	13	11	10	8	7	6	5	5
Channel 10	27	27	13	11	10	8	7	7	5	5
Channel 1	27	27	12	12	10	9	7	6	5	5
Hivatalos, előzetes eremények	**29-30**	**24**	**14**	**11**	**10**	**8**	**7**	**6**	**4**	**6**

Összehasonlítva véglegesnek tekinthető eredményeket a választásokat megelőzően felvázolt forgatókönyvekkel, világosan látszik, hogy Netanjahu és a Likud elsősorban 'táboron belülről', más jobboldali pártok rovására érte el a közvéleménykutatók számára is meglepő eredményt. Éppúgy, mint a Cionista Tábor, illetve a az Közös (arab) Lista, amelynek következtében a Meretz éppen, hogy átlépte a bekerülési küszöböt. Hogy az előrejelzések és a tényleges eredmények között ekkora eltérés volt, nem egyedülálló az izraeli választások történetében. Miután viszonylag magas (70%) az elkötelezett szavazók, vagyis azok aránya, akik nem szavaznak ki a blokkból (következetesen vagy jobbra, a 'nemzeti táborra', vagy balra szavaznak), csupán 10-20 százalék a bizonytalanoké. Ez azt jelenti, hogy a választásokon kb. 3-5 százaléknyi szavazaton múlik, hogy ki nyer (Reuters 2015), ami elég kevés ahhoz, hogy megbízhatóan mérni lehessen előre.

Az exit pollok szerint a várakozásoknál szintén jobban teljesített, de a hivatalos eredmények szerint végül a múlt heti előrejelzéseknek megfelelően végzett a Cionista Tábor. A kis pártok közül a legnagyobb meglepetést a Mose Kalon vezette Kulanu érte, illetve a Benett-féle Zsidó otthon szenvedte el. Alighanem a koalíciós tárgyalások legnagyobb kérdőjele a Kulanu lesz. A 2014 decemberében alapított párt egyértelműen nem besorolható egyik táborhoz se. Miközben ideológiailag inkább Likud-közeli, programja

[16] A gondolat ugyan József Attilától származik, de üzenetét érdemes összevetni Netanjahu dél körül megfogalmazott kérésével: *"The right-wing government is in danger. Arab voters are going en masse to the polls. Left-wing NGOs are bringing them on buses (…) we only have you (…) go to the polls, bring your friends and family, vote Mahal [Likud] to close the gap between us and Labor [Zionist Union] (…) with your help and God's help, we will form a nationalist government that will protect the State of Israel."*

[17] Szavazni Izrael területén a körzetek szerint kijelölt szavazóállomásokon, katonai bázisokon, illetve a külföldön (nagykövetségeken) is lehet. A betegek, illetve az idősek kedvéért mozgó urnákat is használnak. E szavazatok számlálása 1-2 hellyel módosíthatja a közvetlenül a választásokat követően publikált adatokat.

[18] A végső listát az is befolyásolja, hogy az érvényes, de képviselői helyet végül nem (vagyis csak matematikai értelemben) érő szavazatok sorsa mi lesz (a parlamenti küszöböt át nem lépő pártokra leadott szavazatokról van szó). A tényleges kormányalakításra irányuló koalíciós tárgyalások hetekig is elhúzódhatnak.

több közös emelet tartalmaz a Cionista Táboréval, amennyiben a kampány során elsősorban a szociális-gazdasági kérdésekre fókuszált.

A Cionista Tábor, illetve a Közös (Arab) Lista csalódottsága akkor is érthető, ha közös kormányalakítás kapcsán a választások előtt meglehetősen óvatosan nyilakoztak.[19] Miközben saját szereplésével mindkét párt elégedett lehet, hiszen legalább az előrejelzésekek megfelelően teljesített, mind a szavazatok számát, mint a várható helyezést (1-3. hely) tekintve, az összképpel kevésbé. Az összesített (még előzetes, de már) hivatalos eredmények egy sokkal polarizáltabb izraeli társadalom képét jelzik, mint amelyet sokan szívesen látnának.

Technikai részletek: választások, kormányalakítás

Izraelben nem elég a legtöbb szavazatot megszerezni, képesnek kell lenni egy működő kormánykoalíció összehozására is. Az ország tulajdonképpen egyetlen nagy választókerület (ami több körzetből áll), ahol a szavazópolgárok pártokra és nem személyekre/képviselőjelöltekre szavaznak. Összesen mintegy 3200 településen, több, mint 10100 urna került elhelyezésre. A szavazóbizottságok háromfősek (három különböző párt képviseletében) voltak, amelyek a zárást (nagyvárosokban este 10,00) követően számítógépes rendszerben rögzítették a megszámolt szavazatokat (saját pártjuk vezetését sms-ben, ill. üzenetben értesíthetik az eredményről), majd azok központilag kerültek hivatalosan összesítésre. A 20. parlament (Knesszet) a hivatalos adatok (várhatóan március 20-a körüli) közzétételét követően, a választásokat követően két héttel teszi le az esküt.

A választási törvény értelmében az államfő (2015-ben Reuven Rivlin) a a legtöbb szavazatot elnyerő párt jelöltjét – vélhetően immár negyedszer Netanjahut – kéri fel a kormányalakításra, miután mindegyik parlamentbe került párt vezetőjével leült egyeztetni arról, hogy kit javasol miniszterelnöknek. Amennyiben a koalíciós tárgyalások a többi, parlamentbe került párttal (a bekerülési küszöb 3,25% volt) sikeresen zárulnak, vagyis megvan az egyszerű többséget, és egyúttal talán legfegyelmezettebb-legstabilabb kormányzást garantáló (minimum) 61 képviselő támogatása, a kormány megkezdheti működését. Úgy tűnik, továbbra is 'Bibi király' vezetésével: 'őfelsége' vitathatatlanul 'nagy győzelmet' aratott, legalábbis politikai-matematikai értelemben. Az idő megmutatja, hogy ki fizeti meg az árát. Első ránézésre, úgy tűnik az izraeli társadalom megbékélés-párti szegmense és a megszállt területeken élő palesztinok, de nem biztos, hogy nem lesznek további meglepetések.

Források

AHREN, Rafael (2015): The 'Hamasnik' candidate who wants Palestinians to recognize the Jewish state. *The Times of Israel*, 2015. március 13., http://www.timesofisrael.com/the-hamasnik-who-wants-the-palestinians-to-recognize-the-jewish-state/#ixzz3UeEJztK0

BAKER, Luke, HELLER, Jeffrey (2015): Netanyahu Wins Israeli Election After Sharp Shift to the Right. *Reuters*, 2015. március 18., http://www.reuters.com/article/2015/03/18/us-israel-election-idUSKBN0MC2G620150318

BARARI, Hassan (2004): *Israeli Politics and the Middle East Peace Process, 1988-2002.* New York: Routledge.

[19] A két párt 'összeférhetetlenségéről' lásd Paragi Beáta: http://www.grotius.hu/doc/pub/RKNWDK/2015-03-11_paragi-beata_az-izraeli-valasztasok-uj-szereploi.pdf

BEN SOLOMON, A. (2015): Arab Joint List rejects idea of joining Herzog-led government. *The Jerusalem Post,* 2015. március 3., http://www.jpost.com/Israel-Elections/Arab-Joint-List-rejects-idea-of-joining-Herzog-led-government-392787

BUTTU, D., GHANEM, A., ALI, N. (2015): The Joint List in Israel's Elections: Palestinians in from the Cold? *Al Shabaka Roundtable*, 2015. március 11. http://al-shabaka.org/roundtables/the-joint-list-in-israels-elections-palestinians-in-from-the-cold/

CASPIT, Ben (2015): Netanyahu narrows gap with Herzog. Al-Monitor, 2015. március 16., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/israel-elections-march-2015-netanyahu-herzog-gap.html

CHANDLER, Adam (2015): Netanyahu's Last-Minute Reversal on the Two-State Solution. *The Atlantic*, 2015. március 16., http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/03/Benjamin-Netanyahu-Rejects-Two-State-Solution-Palestine-Israel-Before-Election/387919/?UTM_SOURCE=yahoo

COHEN, S. (2015): Arab Labor Leaders Demand Herzog Give Up 'Zionist Camp' Name. *Arutz Sheva*, 2015. február 8. http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/191058#.VPojGfnF91Z

DERFNER, Larry (2015): The silent majority of complacency: Israel's right-wing voters. *+972.mag.org* 2015. március 14., http://972mag.com/the-silent-majority-of-complacency-israels-right-wing-voters/104122/

ELDAR, Akiva (2015): What does it mean to be a modern Zionist? *Al-Monitor*, 2015. február 11., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/02/israel-election-zionist-camp-civic-zionism-palestinians.html#ixzz3Te85l4Vc

ELDAR, S. (2015): Joint List isolates itself before elections, *Al-Monitor*, 2015. március 9., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/israel-election-2015-arab-join-list-aiman-odeh-meretz-left.html

ELDAR, S. (2015): Will a united Israeli Arab party survive elections? *Al-Monitor*, 2015. január 22., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/01/israel-elections-united-arab-parties-union-electoral-list.html#ixzz3TY0c5ucU

ELDAR, S. (2015): Will Israeli Jews vote for Joint List? *Al-Monitor*, 2015. február 25., http://www.al-monitor.com/pulse/sites/almonitor/contents/articles/originals/2015/02/israel-arab-joint-list-votes-jewish-tel-aviv-campaign.html

Elections 2015: A user's guide. The Times of Israel, 2015. március 16., http://www.timesofisrael.com/elections-2015-a-users-guide/#ixzz3Udhs6WAc

Fading in polls, Netanyahu's career, and legacy, on the line, The Times of Israel, 2015. Március 16., http://www.timesofisrael.com/fading-in-polls-netanyahus-career-and-legacy-on-the-line/#ixzz3UUFjOlcs

GAZDIK Gyula (2002): Fejezetek az izraeli pártrendszer történetéből, 1948–2001. *Társadalom és Honvédelem,* 2002/3–4. 180–203.

GAZDIK Gyula (2002): Izrael: a Munkapárt és a Likud dominanciája. *Rubicon* 2002/4–5. 81–85.

GAZDIK Gyula (2003): Az izraeli pártrendszer fejlődésének főbb jellemzői. *Külügyi Szemle*, 2003/1. 3–33.

GAZDIK Gyula (2003): Izrael biztonságpolitikája a békefolyamat tükrében. *Új Honvédségi Szemle,* 2003/12. 35– 49.

GAZDIK, Gyula (2003): The evolution of the Israeli party system. *Külügyi Szemle* 2003/1. 34–61.

GAZDIK, Gyula (2006): Izrael biztonságpolitikájának néhány jellegzetessége egy történelmi konfliktus tükrében. In TÁLAS Péter (szerk.): Válaszok a terrorizmusra II. Mágustúdió, 145–170.

GHANEM, As'ad (2010): *Ethnic Politics in Israel. The Margins and the Ashkenazi Centre.* New York: Routledge.

GROLL, Elias (2015): Netanyahu Claims Foreign Conspiracy Is Trying to Depose Him. *Foreign Policy*, 2015. március 13., http://foreignpolicy.com/2015/03/13/netanyahu_claims_foreign_conspiracy_is_trying_to_depose_him/

HOROVITZ, David (2015): Netanyahu: Herzog and Livni leadership 'dangerous' for Israel, *The Times of Israel*, 2015. március 13., http://www.timesofisrael.com/netanyahu-herzog-and-livni-leadership-dangerous-for-israel/#ixzz3UeCvGodY

JPOST (2015) Israeli elections take dramatic turn as official tally gives Likud sweeping victory. *The Jerusalem Post*, online, 2015. március 18. http://www.jpost.com/Israel-Elections/Israeli-elections-take-dramatic-turn-as-Likud-opens-up-six-seat-lead-over-Zionist-Union-394271

KRUGMAN, Paul (2015): Israel's Guilded Age, *The New York Times*, 2015. március 16. http://www.nytimes.com/2015/03/16/opinion/paul-krugman-israels-gilded-age.html?_r=0

LAUB, K. (2015): Rise of pragmatic Arab politician shakes up Israeli politics. *AP Big Story*, 2015. március 4. http://bigstory.ap.org/article/ce22348cf04a4265b63609e1cbe5068b/rise-pragmatic-arab-politician-shakes-israeli-politics

MAHLER, Gregory (2011): *Politics and Government in Israel: The Maturation of a Modern State*. Rowman & Littlefield.

MAHLER, Gregory (2012): *Israel After Begin*. New York: Sunny Press.

MELHEM, A. (2014): Arab parties push for unity ahead of Israeli elections. *Al-Monitor*, 2014. december 10., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/12/israel-knesset-law-jewish-state-palestinian-representation.html#ixzz3TY4jWxGD

MILLER, E. (2015): After uniting Arabs behind him, Ayman Odeh looks to lead opposition. *The Times of Israel*, 2015. március 4., http://www.timesofisrael.com/after-uniting-arabs-behind-him-ayman-odeh-looks-to-lead-opposition/

MUALEM, M. (2015): Joint List leaders must seize momentum. *Al-Monitor*, 2015. február 25., http://m.almonitor.com/pulse/sites/almonitor/contents/articles/originals/2015/02/israel-election-2015-arab-united-list-momentum-social-issues.html#

MUALLEM, Mazal (2015) Meretz chairwoman: Herzog will need us to form coalition. *Al-Monitor*, 2015. március 13., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/israel-elections-2015-meretz-gal-on-interview-zionist-camp.html#ixzz3UeDVGkVA

MUALLEM, Mazal (2015) Netanyahu ignored socio-economic issues. *Al-Monitor*, 2015. március 16., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/israel-elections-2015-netanyahu-social-justice-housing.html

PARAGI, Beáta (2009): Biztonsági percepciók Izraelben. *Nemzet és Biztonság,* 2009/7: 61–78., http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/paragi_beata-biztonsagi_percepciok_izraelben.pdf

PARAGI, Beáta (2015): Netanjahu Washingtonban. *Grotius online,* http://www.grotius.hu/doc/pub/WHNEQV/2015-03-03_paragi-beata_netanjahu-washingtonban.pdf

PERLMUTTER, Efraim (2015) What's in a name? A second report on the Israeli elections. *Opendemocracy.net*, 2015. február 20., https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/efraim-perlmutter/what%E2%80%99s-in-name-second-report-on-israeli-elections

REUTERS (2015) Netanyahu Promises No Palestinian State if He's Reelected. Newsweek online, 2015. március 16. http://www.newsweek.com/netanyahu-promises-no-palestinian-state-if-hes-reelected-314088?utm_medium=email&utm_source=emea-email&=

PERSICO, O. (2015): Only Israel's public TV gives equal coverage to Arab Joint List. *+972magazine online*, http://972mag.com/only-israels-public-tv-gives-equal-coverage-to-arab-joint-list/103027/

SAND, S. (2015): All Israelis should vote for the Arab List. *The Haaretz,* 2015. március 5. http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.645325